

negativum, at maxim tamen roboris: ubi enim agitur de factis valde illustribus, summiq; tum ratione sul, tum ratione consequentiarum momenti, silentium aucto- rorum qui loqui debuissent majorem vim habet quam testimonium paucorum quos supponi potest causa sua servire voluisse. Certè si quis contenderet Parisii se- cule proximè elapo floruisse hominem prodigiis insig- nem, hic sole corum qui res illius temporis scrip- rient silentio satis confutarebant. 3° In gravissimâ illâ quam adversi Judeos et Pagani Christiani habue- runt controversiâ, probabile non est ita sibi defuisse Judeos et Pagani, ut nihil pro sua defensione scri- barent: inò constat à viris doctissimis Celsô, Por- phyrio, Hierocle, Juliano, aliisque certè plurimi re- ligionem Christianam impugnatum fuisse. At scripta illa omnia pertinuerunt, neque nos idcirco auditus, ut oporteret, partibus, rebusque omnibus ponderatis, litera hanc definire possumus. In iis scriptis quorum auctores monumenta ad historiam Christi per- tinentia viderant et expenderant, multa fortè depre- henderebant quibus Christi et Apostolorum miracula invictè confutata manebant, eoque potiure rem ita se habuisse conjectimus, quod certum sit libros illos perpissime invidis Christianorum artibus, qui adver- sariorum argumenta abolere quâm solvere malue- runt.

Resp. ad primum, summam esse auctoritatem scri- ptorum Christi et Apostolorum miracula referentium, cùm ex dictis pateat ea neque decipi neque decipere potuisse. Demus illos omnes inductos, credulos et superstitiosos obnoxios fuisse: at illa erat factum de quibus agitur natura, ut neque doctrinâ aut ingenio ad eorum veritatem percipiemus opus esset, neque si falsa fuissent, ab hominibus maximè credulis illo modo admitti potuerint. Supersticio quâm tenebantur eos potius ab illis miraculis admittendis deterreret: erat enim supersticio illa, religio judaica in qua insti- tuti fuerant, cui erant addicteissimi, quaque idœo non sine gravissima et apprimè compertâ ratione deseruerunt. Supersticio et credulitas animos inclinare solent ad novas opiniones, novos ritus, prodigia etiam occulta aut sequivoca suscipienda; at vim eam non ha- bent circa facta sensibilius publica, notoria, per annos continuos iterata. Si vera non sunt Christi et Apostolo- rum miracula, Apostoli ipsi primique omnes Chri- stiani non inducti, creduli et superstitionis fuerunt, sed præter omnem fidem et modum stupidi, amentes, phreneticî. Neque eorum testimonium veluti hominum in propria causa loquenter rejici debet. Quo enī sensu causa Christi erat Apostolorum et primum Christianorum causa? An qua hinc illi aliqua vita commoda aut emolumenta expectabant? minimè profecto. An quia, ut ipsi aiunt, non poterant quae viderant et au- dicerant non loqui, existimabantur satius esse obe- dire Deo quam hominibus? Id agnoscamus. Num vero Apostolorum testimonio nocet, quod ipsi ea que nar- rant propriis oculis viderint aut quid illi fidem con- stanter adhibuerint? Certè si Christo non adhæsissent, eorum testimonium meritò suspectum haberemus;

neque arbitrarentur illi credendum qui ipsi viderentur ea que narrant non credidisse.

Ad secundum tria dicimus: 1° eorum qui Christo et Apostolorum miracula retulerunt, auctoritatem satis probata manere, ut allorum scriptorum testimonio confirmari non indigeat; 2° non deesse tamen facta evangelicis illam ab extranis confirmationem; 3° si- lentium quorundam scriptorum alii causis tribuendam esse quâm falsitati factorum evangelicorum. 4° Quidem eorum qui Christi et Apostolorum miracula retulerunt, auctoritas testimonis extranis confirmari non indiget. Ubi de facti aliquojs veritate controver- titur, duo tantum querenda sunt, an qui factum refutari decipi potuerint, an voluerint decipere: in his duobus omnis historia fides consistit. Porro demon- stravimus nullam esse in historiâ miraculorum Christi vel deceptionis vel fraudis suspicionem. Res igitur confecta est, neque ullo externo argumento confutari potest testimonium quod proprios et certos habet ve- ritatis characteres. Sunt sensu certitudinis moralis principia in ipsa hominum naturâ fundata, nec minus, in quo aliquo sensu magis immobilia quam leges ordinis physici: istis enim per miraculum Deus quandoque ob factis sapientissimos derogare potest, illa verò infringi nunquam postulat aut patitur divine providentiae ratio. At everterent omnia certitudinis moralis, adœ- que ipsa rerum humanaarum principia, si editum ab Apostolis primisque Christianis testimonium erroris aut mendacij argueretur. In hoc testimonio securi quiesceremus, neque expendere tenemur qua circâ facta illa aliorum sententia fuerit. Et certè, si unus aut alter è scriptoribus Iudaicis vel Paganis Apo- stolorum narratione discrete contradicent, præcipiter causa critica ut Apostolis numero pluribus, rem sibi compertissimam, graviter, constanter, unanimitate, ingenio testantrum crederebant potius quam pauca illos contradicentibus. A fortiori stare debet Apostolo- rum auctoritas, cùm ipsi non disertum aliquod testi- monium, sed silentium opponunt. Is equidem solo scriptorum cooptationem silentium satis confutarebant, qui hodiè scriberent Parisii seculo proximè elapo exti- tisse hominem prodigiis insignem, quia hujusmodi factum, si non ab omnibus, certè à quibusdam histo- riorum referri debuit: nos porrò miraculorum Christi octo scriptores coetaneos in medium producimus, idœoq; ad nos nullo modo spectat illa hypothesis.

2° Testimonii illis extraneis minimè necessariis, non tamen caret Christi historia. Jam inter argumenta propositionis prima plurima scriptorum profanorum testimonio vidimus, quibus nonnulla historie Evange- licæ facta egregie confirmantur. Nec verò ab illis qui negligenter, per transennam, ut aiunt, et occasione aliquando accepit, paucissimum verbis rerum Christianarum quas contemnent mentionem inveniunt, expe- ctaenda est accurata historia Christi descriptio; sufficit quedam illis excidisse, ex quibus concludere jure pos- simus Iudaicis et Paganis non omnino incognita fuisse Christi miracula. At testimonium laudentius ediderunt illi omnes vel Judai, vel Pagani qui relicta patria re-

ligione Apostolorum partes secuti sunt. Erant illi non solum extranei, sed hostes nova religionis, cui certè non adhæserunt nisi ab fidem miraculorum habitat: sunt igitur testes miraculorum Christi et Apostolorum, et quidem ex eo hominum genere cui principiè creden- dum volunt adversarii. Qui erant Clemens tercuer Romanus et Alexandrinus, Aristides, Quadratus, Ignatius, Justinus, Athenagoras, Origenes, Tertullianus, Minutius Felix, Arnobius, etc., nisi Pagani doctissimi isdem opinioneib; et prejudiciis imbuti quibus Suetonius, Tacitus, Seneca, et alii quorum silentium nobis objicitur? Equidem illi fidem Christianam professi sunt. Verum hinc non modò non ministrat, sed auger- tur potius vis testimonii ab ipsis editi. Supponamus, inquit celeberrimus Addisson, apud scriptorem quemdam Ethnicum qui sexaginta post Christum annis flo- ruerit, hec reperiri: *Clancium et coram paucis dubia- que fidei testibus falsa eduntur miracula. At Christi ope- ra conseruent innumeris omnis conditionis homines, quique ab eo vel sanati vel suscitati sunt, non tunc soli, sed multo postea vi sunt; nam plerique postquam ille & terris excessisset vicebant, et hodiecum nonnulli super- stites manent.* Hec si Pagani aliquis scripsisset, magnam sane vim habere viderentur: at maiorum certè haberent, si Pagani illi totâ vite sue ratione, inò profuso sanguine hujus sui dicti veritatem confirmava- sis. Jam verò extat apud Euseb. *Hist. Eccles.* I. III. cap. 56, testimonium illud in apologia quam Adriano imperatori obtulerunt Aristides philosophus Atheniensis et Quadratus. Nec minor est illorum au- toritas, eo quid religionem Christianam amplexi fue- rint: inò hinc maxime apparebant illos non ex incertis rumoribus, sed re diligenter explorata, et ex infinita animi convictione de Christi miraculis locutos fuisse. Legem disputationis valde injunctam sanctiudinari adversari, si velint eos duxatxt admittendos esse testes miraculorum Christi qui Christo non crediderint, cùm is sit miraculorum Christi apprimè cognitorum naturalis effectus, ut cordatus quenamque et salutis sua: studiis ad suscipiendam Christi doctrinam inclinet.

3° Silentium quorundam scriptorum qui miracula Christi commemorare debuisse videntur, alii causis tribuendum est quâm falsitati illorum miraculorum. Scriptores illi etatè qui miraculorum Christi me- minisse potuerint, ali non supersunt nisi Josephus et Philo apud Judeos, Arrianus et Appianus apud Gra- eos, et è Romanis Suetonius et Tacitus. Quod Jose- phum spectat, illum de Christo adè magna locu- tum fuisse vidimus, ut ob id ipsum, locum hunc sup- positissime esse contendant adversari. Demus itaque genuinum non esse illud testimonium, et Josephum de Christo penitus situisse: nihil nostrum interest, et hoc suo silentio Evangelicæ historie veritatem eloquen- tissimè confirmat Josephus. Enimvero non negabunt adversarii paulò ante exicidum Jerosolymitanum, et eo tempore ejusdem historiam describit Josephus, vixisse in Iudea Jesum novâ religioni ingentisque rerum conversionis auctorem, multorumque prodigiorum famâ seu verâ seu falsâ insignem; eum principum et

Philonem etiam movere debuerunt. Arrianus Alexandrii bella descripsit: Appianus in sua provinciarum Imperii Romani descriptione, Judeam

omittit: in utriusque scriptis nulus erat historicus Christi locus.

Suetonius et Tacitus silent de miraculis Christi, quanquam Christi ipsius et christianorum meminerint. Ergo, inquit Tacitus, Annal. I. XV, c. 44, aboloendo rumor (urbis a seipso incensu), Nero subdidit reos, et quasi-sitissimus penis ad fecit quos per flagitia inviso vulgus christianos appellabat. Auctor nominis ejus Christus Tiberio imperante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaque in presens extititibus superstitio rursus eruperat, non modo per Judentam originem huius mali, sed per urbem etiam, quod cuncta undique atrocitas et pudenda constabant celebrantur. Igilius primi correpti, qui fabebant, deinde indicio eorum multitudine ingens, haud perinde in criminis incendiis, quam odio humani generis convicti sunt. Hinc certe concludi aliquid non potest, nisi Tacitus de christianis non minus oscitante scripsisse quam de historiis et religione Judaeorum Histor. I. V, ubi tot ferme errores quot verba habentur. Videlicet cum à Romanis, presertim litteratis et Philosophis, religiones omnes externas contemnerent, nullo loco habita fuit praeceteris religio christiana orta apud Judaeos gentem invisa, et excidio recenti infamie, instituta ab homine probroso morte affecto, legibus Imperatorum proscripta, hominibus ambitioni, libidini, luxuria, impiactioni deditis nullis, illecebris commendata. Iis occupatus praejudicauit Tacitus sententiam de christianis tali ex vallis vulgi rumoribus, nullumque studium attulit ut secum, quam odio generis humani convictam existimat, penitus cognoscere. Totum hunc Taciti locum probis et calumniosum referunt esse nemo non videt. Qui enim ferat christianos exhiberi veluti homines per flagitia invisos, corum religionem dici superstitionem extitibilem, atrocem, pudendam? Christianorum mores et doctrinam alter pingebat Plinius junior Taciti amicus, qui proprio iudicio usus, nihil in christianorum disciplina nisi pietati ac honestatibus consonum se reprehendisse ad Trajanum referebat. De Christi et Apostolorum miraculis silere debuit Tacitus ita iniquum in christianos affectus, de illis ne inquirere quidem dignatus est, et similia esse existimavit prodigiis illis que per fraudem et imposturam ubique recepta videbat: eoque huberius in contempsit, quod Iudei, à quibus christiani tūnū non secernebant, pro gente stolidè credidū et superstitione maxima obnoxia passim haberentur, ex quo illud Horatii dictum, Credat Iudeus Apella. Jam vero silentium, quod hujuscmodi causas habent, veritatis factorum Evangeliorum nihil obessa manifestum est.

Duo ali ejusdem atatis scriptores de Christianorum rebus loquū debuisse videntur Lucianus et Plutarchus. Ille equidem semel et iterum de Christianis mentionem inicit, sed pro more suo leviter et jocando, ita ut satis appareat illum nullum in re expendenda operam posuisse. Philosophia Epicuri adductus religiones omnes, illam ipsam quam profitebatur, palam irridebat: ab hujuscmodi homine grave ali- quod et latum cognita causa de Christianis iudicium

non expectaveris. Plutarchum quod attinet, virum gravem et sapientem, mirari subit in tot operibus historicis, philosophicis, moralibus, ne Christianorum nomen quidem inventari, cum tamē ille Roma eo tempore scriperit quo omnibus notissima erat religio Christiana. Verosimile est preconceptis quibusdam opinioribus, litterarum studio, aut alii quāvis ratione ab expendenda Christianā religione deterritum fuisse, atque idē penitus de illa situisse, ne quod satis explorare non habebat temerē condemnare vel approbare videceret. Interim silentium illud indicat, ut quidem arbitramur, laudandum potiusquam vituperandum a Plutarcho fuisse religionem Christianam, si suam illi mente aprire volueret. Multa etenim occurserunt poterunt, cum scriptis publicis Christianae fidei in quam sevilebant Imperatores favere noluerit vel ausus non sit, cur verò illam insectacut non fuerit, quamvis antiquis ipse superstitutionibus addictus, non alia excoigitari potest ratio, nisi quid in novā illā religionē nihil reprehensione aut vituperio dignum animadverteret.

Ad tertium, respondemus ex solis religionis Christianae monumentis cum historiā sive profana sive ecclesiastica conjugatis, pronuntiari possit de veritate factorum evangelicorum, adeoque parvi referre scire utrum et quid oīm scriperint Iudei et Paganī. 4^a Christi et Apostolorum miracula, tūm in liberis novi Testamenti, tūm in ceteris atatis illius monumentis tot probationibus confirmatae exhibentur, ut manifestè apparent non potuisse illa firma aliquo argumento unquam impugnari. Ubi factum aliquod obscurum aut verisimile in controversia venit, cohibendum est assensu donec expensa fuerint momenta omnia in utramque partem allata; at pars alterutra argumenta certa et evidenter afferat, statim oritur firma persuasio, etiam non auditā parte alterā: cognitā enim et semel perceptā veritate, quidquid adversus illam obiecti potest ignorare et contemnere licet. 2^a Probabile est nullum à Judeis primo vel secundo Ecclesiae seculo libro alienum ponderis adversus historiam evangelicam vulgatum fuisse. Si quis enim tunc exitisset, etiam apud Judaeos existere, non secūs ac libri alii posterioribus seculis adversus Christianos exarati, eoque diligenter studio asservatus ab iis fuisse, quod majorē sibi fidem et auctoritatem vindicaret. Deinde libri illius vestigia aliqua apud scriptores Christianos deprehenderentur, et ex controversia statu, ex disputationis serie, ex Christianorum responsibus precipuas Judaeorum objections colligeremus: at nullibz, neque in liberis novi Testamenti, neque in dialogo Justini cum Tryphonie Judgeo, neque apud Celsum qui Judaeum disputantem inducit, neque etiam in posterioribus Judaeorum scriptis polemicis videmus negata ab iis aliquando fuisse Christi miracula prater resurrectionem et ascensionem; qui potius ex parte disertis agnoscent et tribunt magis et arcans artibus quas Christus in Egypto didicerat. Judaeorum hanc in rem testimonia videat apud doctissimum Bullet, *Histoire de l'Établissement du Christianisme*. Denique si ipsa Apo-

stolorum estate Judaei scriptis editis miracula Christiana invicte confutantur, cur religio Christiana vi et ratione simul oppressa statim non evanuit? cur libri Christianorum mendaces et fabulosi magnam ubiqui auctoritatem obtinuerint, dum Judaeorum scripta veracissima ita perierunt, ut ne illorum quidem nomen et memorie supersit? 3^a Adversis Christianam religionem stylum exacerbarunt Celsus, Porphyrius, Hierocles, Julianus, quorum scripta interierunt, sed fragmenta plurima extant apud Origensem, Hieronymum, Eusebium, Cyrillum Alexandrinum, qui eos deedita operā confutaverunt; et ex iis fragmentis facilē dicogetur quis fuerit motus inter Paganos et Christianos controversie status. Jam vero nūdum apparat confutata aut negata fuisse ab adversariis Christi miracula, constat illa ab ipsis fuisse admissa, ut alibi diximus, ne alter impugnari solita quām accusatione magie et exemplis similium prodigiis ab Esculapio, Apolline, Baccho, Apollonio Thyanco, etc., editorum: quod quidem diffinitionis genus quā magis infirmum est, eō magis probat sola rei evidētia coactos fuisse Paganos ut ne miracula Christiana negarent. Nec vero supponi potest ab Apologistis vel conficta fuisse illa Paganorum dicta, vel saltem consulū praetermissas gravioris operae objections. Quo enim tempore Origenes, Cyrillus et alii defensiones vulgabant, in omnibus manibus versabantur libri quos confutantes suscepient, ingensque et sibi ipsi et cause Christiana dedecus crebassent, nisi sincerā fide adversariorum sententias et verba ipsa retulissent. Nihil etiam ab iis, quod alieius momenti esset prætermissum fuisse hinc pateat quid omnes fermō recentiorum incredulorum difficultates in illi Celis, Porphyrii et Juliani fragmentis, tanquam ex companiis impatiatis armamentario deproprieat sint. Quod vero in objectione additur, invidis Christianorum artibus periles libri a Paginis conscripti, id nec verum, nec probabile est. Malā fide assertur nulla jam extare vestigia operum, quibus impugnabatur religio. Quid enim sunt liber S. Irenei adv. Heres, Justini Apologie, et Dialogus cum Tryphonie Judgeo; octo libri Origenis in Celsum; Minutii, Felicis, Tertulliani, Arnobii, Lactantii opera, etc.? Quid Eusebii Cesareensis *Præparatio et Demonstratio evangelica?* Nonne in iis exponunt simul et confutant incredulorum ipsa eorum estate viventiam difficultates, eodem prorsus quas prōponunt hodie Deiste?

At nonne suspicari licet à PP. corruptas mutilatas fuisse adversariorum objections? — Resp. minime gentium. 1^a Non legitur unquam Patribus expribita fuisse hinc infidelitas. 2^a Videmus illos pedetim adversariorum vestigia sequi, objections ipsa eorum verbis expressas laudare; ita Origenes adversus Celsum, S. Cyrilus contra Julianum. 3^a Quis credit a Patribus tentatam fuisse depravationem detectu tam faciliu et apertam? Intendebant religionis defensores eam in animis credentium confirmare, et insinuare non credentibus; atqui, nūdum finem optatum promovisset, à contrario omnes animos abali-

nasset, pinguis hæc astutia, quā de levioribus difficultatibus triumphus agitur, at de gravioribus sicut ergo, etc.

Saltem ut quid opera ipsa non comparent, nisi quid à Christianis suppressa sint? — Resp.: 1^a Ut quid tot opera SS. PP. amissa dolet Ecclesia, licet illi diligenter certe quām scriptis adversariorum asservandis invigilaverit? 2^a Si adhucset illud, quod inter Christianos fingitur, hæc opera compacte defendi propositionum, qui contigit neminem Haeresiis aut Apostatarum illud prodidisse? Quarē SS. PP., quos latere non potuit, subtuliora Paganorum argumenta referendo, opere ipsum memoriam in perpetuum servant? 3^a Potuisse unquam Christianorum societas aliam destruere societatem sibi infensam, se ipsa antiquiore, et in exordio numerosiore, Judaicam videlicet, que predicta anti-evangelia aliaque scripta, si aliquando extitissent, etiamnam praे manibus haberet? 4^a Tandem quā state potuisse à Christianis fieri hæc abolitione? Non ante Constantium; cūm Pagani omni potestate valerent, nec apud solos Christianos omnia hæc exemplaria delenda versarentur. Non etiam potest; si enim religionis propagatione nocere non potuerant ea scripta, cūm à tyrannis oppressa generet, multo minus poterent, cūm Imperator patrocinio tuta floreret; quodnam igitur tunc Christianis adfuisse ea defendi motivum? Dicendum ergo, hæc opera vetustate et injuria temporum perisse; quia primum est difficultates, aut vanas, aut jam abunde solutas, negligi; quia mendaci sopra ea est, ut tandem evanescent et dissipetur; quia, vietis Gentilibus, Ecclesia jam de ipsis parum sollicita, hereticis debellandis incubuit; quia tandem, in occidente ingrumentibus Barbaris, monumenta sacra et profana vastitatē temporum calamitas; atque in tantū rerum confusione his, que sibi chariora erant, polissimum invigilavit Ecclesia.

CAPUT TERTIUM (1).

DE DIVINITATE SECUNDUM DIVINAE INSPIRATIONE LIBRORUM TUM

NOVI ET VETERIS TESTAMENTI.

§ I. Principia prævia.

1. — Scripturae, quas Christiani sacras appellant, habentane sunt veluti pro tabulario publico summa authenticatio, et summa saltem fide humana certa, seu cūm facta referunt, seu prophetias veterum prophetarum publicē editas, seu facta doctrinarum, ac propriis sermones Christi Domini; hoc sequitur ex dictis in precedentibus.

2. — Scriptores sacri novi Testamenti, tum qui a Apostoli füre, tum ceteri non Apostoli, cūm ipsas doctrinas et sermones, instructionesque Christi Domini, approbante S. Petro, seu capite Ecclesie, ac ceteris Apostolis, scripsere et scriptos publicē proprie, nec falli in eis errore fidei aut morum, nec fallere fideles Christianos poterent, ob certam S. Spiritus assistentiam, quam vel ipsi scriptores in scri-

(1) Desumptum ex Stattler.